

T.C. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
**SİVİL TOPLUMLA
İ L İ Ő K İ L E R**
G E N E L M Ü D Ü R L Ü Ğ Ü

“Bu proje T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişiler Genel Müdürlüğü tarafından desteklenmektedir.”

Bu makale Anayasa Hukukçuları Derneği tarafından gerçekleştirilen “Cumhuriyet’in 100. Yılında Demokrasi Hafızasının Oluşturulması Projesi” kapsamında kaleme alınmıştır.

Av. Öztürk TÜRKOĐAN¹

---

¹ İnsan Hakları Derneği Genel Başkanı.

12 EYLÜL 1980 ASKERİ DARBESİNİ GERÇEKLEŞTİREN DARBECİLERİN YARGILAMA SÜRECİ

12 Eylül 1980 tarihinde Genelkurmay Başkanı ve kuvvet komutanları tarafından Türkiye tarihinin en kanlı askeri darbesi gerçekleştirilmiştir. İHD Genel Başkanı Nevzat Helvacı'nın 21 Eylül 1991'de Muğla'da bir panelde açıkladığı verilere göre 12 Eylül askeri darbesini gerçekleştiren ve kendilerine Milli Güvenlik Konseyi adını verenlerin 12 Eylül 1980 ile 6 Aralık 1983 tarihleri arasında sebep olduğu ihlaller şöyledir;

- 650 bin kişi gözaltına alındı ve 90 güne varan gözaltı sürelerinde ağır işkence gördü.
- 1 milyon 683 bin kişi, komünist, Alevi, Kürt, dinci, şeriatçı denilerek fişlendi.
- Açılan 210 bin davada 230 bin kişi Sıkıyönetim Mahkemeleri'nde yargılandı,
- 7 bin kişi için idam cezası istendi, 517 kişiye idam cezası verildi.
- 124 kişinin idam cezası Askerî Yargıtay tarafından onaylandı,
- Haklarında idam cezası verilenlerden 50'si asıldı (18 sol görüşlü, 8 sağ görüşlü, 23 adli suçlu, 1 ASALA militanı).
- İdamları istenen 259 kişinin dosyası Meclis'e gönderildi.
- 71.500 kişi Türk Ceza Kanunu'nun 141, 142 ve 163. maddelerinden yargılandı.
- 98.404 kişi "örgüt üyesi olmak" suçlamalarından yargılandı.
- 388 bin kişiye pasaport verilmedi.
- 30 bin kişi "sakıncalı" olduğu için işten atıldı.
- 18.525 kamu görevlisi hakkında soruşturma açıldı.
- 14 bin kişi vatandaşlıktan çıkarıldı.
- 30 bin kişi "mülteci" olarak yurt dışına gitti.
- 510 kişi "kuşkulu bir şekilde" öldü.
- Cezaevlerinde toplam 299 kişi yaşamını yitirdi.
- 171 kişinin "işkenceden öldüğü" belgelendi.
- 14 kişi açlık grevinde öldü.
- 16 kişi "kaçarken" vuruldu.
- 95 kişi "çatışmada" öldü.
- 73 kişiye "doğal ölüm raporu" verildi.
- 43 kişinin "intihar ettiği" bildirildi.
- 937 film "sakıncalı" bulunduğu için yasaklandı.
- 23 bin 677 derneğin faaliyeti durduruldu.

- Siyasi partiler ve sendikalar kapatıldı, çok sayıda siyasetçi gerekçesiz gözaltında tutuldu ve tutuklandı.
- 3 bin 854 öğretmen, üniversitede görevli 120 öğretim üyesi ve 47 hâkimin işine son verildi.
- 400 gazeteci için toplam 4 bin yıl hapis cezası istendi.
- Gazetecilere 3 bin 315 yıl 6 ay hapis cezası verildi.
- 31 gazeteci cezaevine girdi. 300 gazeteci saldırıya uğradı.
- 3 gazeteci silahla öldürüldü.
- Gazeteler 300 gün yayın yapamadı.
- 13 büyük gazete için 303 dava açıldı.
- 39 ton gazete ve dergi imha edildi.
- Yüzbinlerce yayın el konularak imha edildi. Sadece Bilim ve Sosyalizm yayınlarına ait 113.607 kitap yakıldı. Yayınevi sahipleri gözaltına alındı, tutuklandı, işkence gördü. İlhan Erdost işkence yapılarak öldürüldü.

Bu suçlardan önemli bir kısmı insanlığa karşı suçlar kategorisindedir.

Darbecilerin işledikleri darbe suçu ve insanlığa karşı suçlarla ilgili olarak Türkiye’de ilk olarak Adana Cumhuriyet Savcısı Sacit Kayasu tarafından 28 Mart 2000 tarihinde iddia-name hazırlanmış ancak bu kişi o dönem HSYK kararı ile meslekten ihraç edilerek yargı-lamanın önüne geçilmiştir.

07.05.2010 tarih ve 5982 sayılı kanunla 82 Anayasasının çeşitli maddeleri değiştirilmiştir. Değişiklik ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesi’nin 07.07.2010 gün ve 2010/49 E, 2010/87 K sayılı kısmi iptal kararı sonrasındaki hali ile Anayasa değişiklikleri halk oyuna sunulmuştur. Bu değişikliklerin konumuzu ilgilendiren kısmı geçici 15.maddenin yürürlükten kaldırılmasıdır. Geçici 15.madde şu hususları düzenlemektedir. “12 Eylül 1980 tarihinden, ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanını oluşturuncaya kadar geçecek süre içinde, yasama ve yürütme yetkilerini Türk milleti adına kullanan, 2356 sayılı Kanunla kurulu Milli Güvenlik Konseyinin, bu Konseyin yönetimi döneminde kurulmuş hükümetlerin, 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanunla görev ifa eden Danışma Meclisinin her türlü karar ve tasarruflarından dolayı haklarında cezai, mali veya hukuki sorumluluk iddiası ileri sürülemez ve bu maksatla herhangi bir yargı merciine başvurulamaz. Bu karar ve tasarrufların idarece veya yetkili kılınmış organ, merci ve görevlilerce uygulanmasından dolayı, karar alanlar, tasarruflarda bulunanlar ve uygulayanlar hakkında da yukarıdaki fıkra hükümleri uygulanır.”

12 Eylül 2010 Pazar günü yapılan halk oylaması sonucu Anayasa değişiklikleri halk tarafından kabul edilmiştir. Referandumun kabul edilmesi ile ilgili YSK'nın 851 sayılı kararı 24 Eylül 2010 günlü Resmi Gazete de yayımlanmıştır.

Başta insan hakları dernekleri (İHD, Mazlum Der) olmak üzere çok sayıda kişi referandumun kabul edilmesi ile birlikte 13 Eylül 2010 günü Ankara Adliyesine giderek hayatta kalan darbeciler ile darbecilere yardım eden diğer yetkililer hakkında suç duyurusunda bulunmuşlardır. Suç duyurusu dilekçeleri Ankara Savcılığına verilmesine rağmen savcılık tarafından resen CMK 250. madde ile görevli ve yetkili Cumhuriyet Başsavcı Vekilliğine gönderilmiştir. Ankara Başsavcı Vekilliğinin (CMK 250. madde ile görevli ve yetkili) 27.09.2010 tarih ve 2010/599 soruşturma nolu ve 2010/115 karar nolu kararı ile görevsizlik kararı verilmiş ve dosyanın normal Cumhuriyet Başsavcı Vekilliğine gönderilmesine karar verilmiştir.

Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı suçlama konusunu göz önüne alarak dosyayı tekrar CMK 250 ile yetkili başsavcı vekilliğine göndermiştir. CMK 250.madde ile yetkili Ankara Cumhuriyet Başsavcı vekilliğinin 03.01.2012 tarih ve 2012/2 E sayılı iddianamesi ile hayatta kalan darbeciler Ahmet Kenan Evren ve Ali Tahsin Şahinkaya hakkında eski TCK 146.maddeden kamu davası açılmış, suç tarihi olarak 12.01.1980 ile 12 Eylül 1980-06.12.1983 tarihleri arası esas alınmıştır. Dava açan iddianamede darbe öncesi süreç anlatılmış, darbe öncesi süreçte işlenen ağır insan hakkı ihlallerine ve özellikle katliam diye tabir ettiğimiz insanlığa karşı suçlara yer verilmiş, 2 Ocak 1980 tarihinde Cumhurbaşkanıya verilen muhtıraya yer verilmiş, darbe ve darbe sonrası süreçte TBMM Başkanlık divanı oluşuncaya kadarki süreçte işlenen olaylar anlatılarak sadece Anayasanın tamamını veya bir kısmını değiştirmeye veya ortadan kaldırmaya ve Anayasa ile teşekkül etmiş olan TBMM'yi ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasına engel olmaya cebren teşebbüs etmek suçlamasına yer verilmiş, ayrıca insanlığa karşı işlenen suçlarla ilgili suçlamada bulunulmamıştır.

Suç duyurusu dilekçelerinde referandumla kabul edilen Anayasa değişikliği uyarınca 1982 Anayasasının geçici 15. maddesinin yürürlükten kaldırıldığı ve böylece Anayasal dokunulmazlığın sona erdiği belirtilmiştir. Bunun yanı sıra Türkiye'nin taraf olduğu Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi insan hakları sistemi hatırlatılarak Birleşmiş Milletler'in (BM) 1973 yılında kabul ettiği savaş suçları ve insanlığa karşı suçları işleyen kişilerin cezalandırılması, sınır dışı edilmesi, tutuklanması ve belirlenmesinde uluslar arası iş birliği ilkeleri uyarınca zaman aşımının işlemediği belirtilmiştir. Bunun yanı sıra Anayasal dokunulmazlık maddesinin ortadan kaldırılması ile birlikte dokunulmazlığın devam ettiği

süre boyunca zaman aşımının kesildiği, dokunulmazlığın kalktığı tarihten itibaren zaman aşımı kuralının işlemeye başladığı kabul edilse bile 20 yıllık zaman aşımı süresinin geçmediği belirtilerek kamu davasının açılması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 7.maddesinin 2.fıkrası hatırlatılmış ve BM'nin 1973 tarihli kararı ile birlikte ele alındığında zaman aşımı kuralının hiçbir şekilde uygulanamayacağına yer verilmiştir. Bütün bu ileri sürülen hukuksal gerekçeler savcılık tarafından da kabul edilmiş ve kamu davası zaman aşımı kuralına takılmadan açılmıştır.

13 Eylül 2010 tarihinde suç duyurusunda bulunulmasına karşın ve o tarihte sadece yaşayan iki darbecinin olmasına karşın Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı soruşturmayı kısa sürede yapmayıp, görevini ihmal etmiştir. Kamuoyu baskısı sonucu soruşturma 1 yıl 3,5 ay sonra tamamlanmış ve 13 Ocak 2012 tarihinde iddianame düzenlenmiştir. Davanın açıldığı Ankara 12. Ağır Ceza Mahkemesi (CMK 250.madde ile görevli) iddianameyi incelemiş ve 10 Ocak 2012 tarihinde iddianameyi kabul etmiştir. Daha sonra 18 Ocak 2012 tarihinde dosya üzerinden tensip yaparak (duruşmaya hazırlık) ilk duruşma gününün 4 Nisan 2012 olmasına karar vermiştir.

Hayatta kalan darbeciler Ahmet Kenan Evren ve Ali Tahsin Şahinkaya 4 Nisan 2012 tarihinde duruşma salonuna getirilmeyip buldukları hastane odalarında görüntülü ve sesli sistem vasıtası ile ifadeleri alınmıştır. Böylece darbeciler konforlu bir yargılama sistemine tabii tutulmuşlardır. Avukatların itirazları sonucu Ahmet Kenan Evren hakkında adli tıp kurumu raporu ile hastanede hasta yatağında ifade vermesinin hukuka uygun olduğu şeklinde görüş verilmiş, Ali Tahsin Şahinkaya hakkında ise hastalığının sürekli hastanede yatmayı gerektiren bir hastalık olmadığına karar verilmesine rağmen mahkeme bu konuda aynı uygulamayı Ali Tahsin Şahinkaya için de yapmıştır. 12 Eylül 1980 askerî darbesini gerçekleştiren darbecilerin yargılanmaları ile ilgili olarak en önemli ceza muhakemesi kuralı olan "yüz yüzelik" kuralı ihlal edilmiş, hukuk tarihine "konforlu yargılama" şeklinde geçebilecek kayırmacı bir yargılama biçimi yapılmıştır.

Darbecilerin gerek soruşturma aşamasında gerekse de kovuşturma aşamasında tutuklu yargılanmaları ile ilgili talepler sürekli reddedilmiştir. Bu konu ile ilgili önce üniversite hastanelerinin verdiği raporlar, daha sonra da adli tıp kurumu raporları sanıkların tutuklanmasına engel teşkil etmiştir.

Sanıklar ile ilgili alınan tek adli kontrol tedbiri yurt dışına çıkış yasağı olmuştur. Sanıkların soruşturma aşamasında adliyeye getirilmemeleri, kovuşturma aşamasında mahkeme salonunda hazır bulundurulmamaları kamuoyunun 12 Eylül davasına olan ilgisini azaltmış ve kamuoyunda bu konuda adaletli bir yargılama yapılmayacağına dair kanaat oluşmasına sebep olmuştur. Çok daha az tehlikeli veya basit suçlarda sanıkların tutuklandığı ve duruşma salonlarında hazır bulundurulduğu, mutlaka tahliye edilmesi gereken ağır hasta mahpusların tutuklu yargılanmaları ve cezaevlerinde tutulmaları karşısında milyonlarca insana zarar vermiş ve en tehlikeli suç tipi ile yargılanan darbecilerin kayırlmış olması adalete olan güveni sarsmıştır.

Davada müdahillik sorunu

Yargılamayı yapan mahkeme dava açan iddianamede belirtildiği gibi suç tarihini 02.01.1980 ile 06.12.1983 tarihleri arası aldığından bu tarihler arası faaliyet gösterip darbe hukuku uyarınca kapatılan veya zarar gören tüzel kişiliklerin müdahil olması benimsenmiş, gerçek kişiler bakımından ise doğrudan doğruya zarar şartı getirilerek müdahillik kapsamı oldukça daraltılmıştır. Bu konu mahkemede etraflıca tartışılmış, müdahil olarak katılmak isteyenlerin hiç değilse sıkıyönetimin başladığı 26 Kasım 1978 ile sıkıyönetimin sona erdiği 19 Temmuz 1987 tarihleri arasının esas alınması gerektiği şeklindeki mantıklı açıklamaları dikkate alınmamıştır. Ayrıca yargılamanın salt darbe yapmakla sınırlandırılmış olması sebebiyle de insanlığa karşı suçlar sonucu mağdur olmuş kişilerin davaya müdahillikleri konusu da önemsiz kalmıştır. Bu konu ile ilgili Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı başta olmak üzere Türkiye'nin değişik il ve ilçelerinde yapılan suç duyuruları üzerine açılan soruşturmalar bulunmaktadır.

Davaya müdahillik dar tutulmasına rağmen başta TBMM olmak üzere Başbakanlık ve dönemin siyasi partileri ile kitle örgütlerinin müdahil olması davaya olan ilgiyi artırmamıştır. Sadece basın ve yayın kuruluşları ilgi göstermiş, her duruşmaya gelen kayıp yakınları, işkence mağdurları ile insan hakları örgütleri ve 78'lilerin kurduğu dernekler davanın yakından takipçileri olmuştur. İHD, kurulduğu tarih itibarı ile davaya müdahil edilmemiş ancak dernek başkanı olan Avukat Öztürk Türkdoğan'ı İHD Genel Başkanı olarak kayıtlara geçirerek, mahkeme kısmen bu durumu gidermeye çalışmıştır. Mahkeme kararından da anlaşılacağı gibi müdahil vekilleri de sınırlı sayıda bu davayı baştan sona kadar titizlikle sürdürmüş, sanıkların cezalandırılması konusunda ısrarcı olmuşlardır. Davada sadece Diyarbakır, Muğla ve Mersin Barolarının müdahil olması, darbe hukuku ve darbecilerle mücadelede Türkiye hukuk dünyasının ne kadar yetersiz kaldığını göstermiştir.

Yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmaması sorunu

Darbecilerin yargılanması ile ilgili olarak soruşturma aşaması 13 Eylül 2010 ile 13 Ocak 2012 tarihleri arasında uzun tutulmuş, kovuşturma aşaması 10 Ocak 2012'de başlamış, ilk duruşma 4 Nisan 2012'de yapılmış, son karar duruşması 18 Haziran 2014'te mahkumiyet ile sonuçlandırılmıştır. Ankara 10. Ağır Ceza Mahkemesi 2014/137 E, 2014/181 K sayılı ve 18 Haziran 2014 tarihli kararı ile darbecileri 765 sayılı TCK'nın 146. maddesi ile ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırmış, takdiri indirim maddesini uygulayarak müebbet hapis cezası vermiş, 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu'nun 30 ve 31. maddelerinin uygulanmasına karar vermiştir. Bu davada Yargıtay aşaması hâlâ sonuçlandırılmamıştır. Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 2015/5829 E sayılı kaydında dava devam etmektedir.

Yargılama esnasında mahkeme değişikliği olmuştur. Türkiye Büyük Millet Meclisinde 21/02/2014 tarihinde kabul edilen ve 06/03/2014 tarih 28933 (mükerrer) sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6526 Sayılı Kanunun 1. maddesi ile 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu'na geçici 14. madde eklenmiştir. Geçici 14. maddenin 1 - 4. maddelerinde;

“Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte, 2/7/2012 tarihli ve 6352 Sayılı Kanun'un Geçici 2'nci maddesi uyarınca görevlerine devam eden ağır ceza mahkemeleri ile bu kanunla yürürlükten kaldırılan Terörle Mücadele Kanunu'nun 10'uncu maddesi uyarınca görevlendirilen ağır ceza mahkemeleri kaldırılmıştır.

6352 Sayılı Kanun'un geçici 2. maddesi uyarınca görevlerine devam eden ağır ceza mahkemelerinde ve bu kanunla yürürlükten kaldırılan Terörle Mücadele Kanunu'nun 10. maddesi uyarınca görevlendirilen ağır ceza mahkemelerinde derdest bulunan dosyalar bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte buldukları aşamadan itibaren kovuşturmaya devam edilmek üzere yetkili ve görevli mahkemelere devredilir. “ şeklinde düzenleme getirilmiştir.

Bu kanun uyarınca dava dosyası yapılan tevzi sonucu Ankara 10. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmiş ve yargılama orada sürdürülmüştür.

Darbecilerin bu süre içerisinde ölmüş olmasının davaya etkisi

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı hüküm giyen sanıkların ölmüş olması sebebiyle davanın düşürülmesini talep etmiş, bu yetmezmiş gibi davanın öncelikle bozulmasını ardından düşürülmesini talep etmiştir. Müdahil vekili olarak Yargıtay 16. Ceza Dairesine sunmuş olduğum beyan dilekçesinde 5237 sayılı TCK'nın 64/1. maddesi uyarınca yargılamanın devam ettirilerek, önce onama kararı verilmesi ardından da sanıkların ölmüş olması sebebiyle düşürülme kararı verilmesini belirttim. Sanıkların rütbeleri sökülüp er statüsüne indirilmeleri maddi menfaat ilişkisi doğurduğundan dolayı davanın sürdürülüp sonuçlandırılması gerekmektedir.

Davanın öneminin yargı tarafından kavranmamış olması

Türkiye'de cezasızlık olgusu yargıda cezasızlık kültürü oluşmasına sebep olmuştur. Bu kültürün etkisi ile 12 Eylül darbecileri kısa süre içerisinde yargılanıp hak ettikleri cezaya çarptırılmamıştır. Davanın uzamasının cezasızlık kültürü ile yakından ilişkili olduğunu özellikle belirtmek isterim.

İnsanlığa Karşı Suçlarda Cezasızlığın sürdürülmesi sorunu

Suç duyurusunda bulunan insan hakları örgütleri ve diğer kişiler suç duyurusu dilekçelerinde sadece darbe suçlamasını değil insanlığa karşı suçlara yer vererek bu suçlardan da yargılama yapılmasını açıkça talep etmişlerdir. Darbecilerin yargılama başladıktan sonra konu hakkında mahkemenin yapmış olduğu suç duyurusu ile ilgili olarak Ankara Cumhuriyet Başsavcılığında devam eden çeşitli soruşturmalar bulunmaktadır. Bu soruşturmalar ile ilgili henüz açılmış bir kamu davası yoktur. Suç duyurusu dilekçelerinde insanlığa karşı suçlar sıralanmış ve darbeciler tarafından siyasal, felsefi, ırki veya dini saiklerle toplumun bir kesimine karşı bir plan doğrultusunda sistemli olarak işlenen işkence başta olmak üzere, gözaltında kaybetme, kasten öldürme, kasten yaralama, kişi hürriyetinden yoksun bırakma, zulmetme ve insanlığa karşı suçlarla bağlantılı olarak işlenen diğer suçlara yer verilmiştir.

12 Eylül döneminde işkenceye uğrayanların yaptıkları suç duyuruları üzerine açılan davalarda maalesef zaman aşımı kuralı işletilerek davalar düşürülmüş ve böylece işkenceciler cezasız bırakılmıştır. Örneğin Konya 3. Ağır Ceza Mahkemesinin 2012/475 E, 2013/122 K sayılı ve 28.02.2013 tarihli kararı ile işkenceciler bakımından davanın zaman aşımından düşürülmesine karar verilmiştir.

12 Eylül darbe döneminin sistematik olarak en ağır işkence yöntemlerinin uygulandığı ve işkence ile Kürtlere asimilasyonun uygulanmak istendiği Diyarbakır 5 Nolu Askerî Cezaevinde kalanların işkence sebebiyle yaptıkları suç duyuruları zaman aşımı sebebiyle takipsizlikle sonuçlanmıştır. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığının 2011/6268 Soruşturma nolu, 2014/7701 Karar nolu ve 30.05.2014 tarihli kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararına yapılan itirazlar Diyarbakır 1. Sulh Ceza Hakimliğinin 2014/1532 Değişik İş Nolu ve 12.11.2014 tarihli kesin kararı ile red edilmiştir. Bu karara karşı Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolu ile yapılan başvurularda halen bir karar verilmemiştir. Ancak, Anayasa Mahkemesinin Nurettin Yedigöl'ün 1981 yılında İstanbul'da zorla kaybedilmesiyle ilgili olarak vermiş olduğu karar oldukça talihsizdir. AYM'nin 14.01.2016 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan 2013/1566 başvuru nolu kararında genel zaman aşımı süresine atıf yapılmış ve bu konu ile ilgili olarak zaman aşımı süresinin dolduğu belirtilmiştir.

12 Eylül askerî darbe döneminde insanlığa karşı suçların faillerinin yargı önüne çıkarılmaması, çıkarılanların ise zaman aşımı sebebiyle cezalandırılmaması Türkiye'de cezasızlığın sürdüğünün en önemli göstergelerindendir.

Yargıtay'da Devam Eden Davaya Kamuoyunun İlgi Göstermesinin Sağlanması

Yargıtay 16. Ceza Dairesi darbeciler ile ilgili 2015/ 5829 E sayılı dava dosyasında Yargıtay savcılığının talebi doğrultusunda karar verirse bu durum insan hakları savunucuları bakımından çok büyük bir hayal kırıklığı yaratacaktır. Suç sabittir. Hüküm verilmiştir. Yargıtay 5237 sayılı TCK'nın 64/1. Maddesi uyarınca hükümle ilgili onama kararı vermemeli ve böylece karar kesinleşmeli ancak sanıklar öldüğünde sanıklar bakımından düşme kararı vererek dosyayı kapatmalıdır. Böylece Türkiye tarihinde ilk kez en kanlı darbenin darbecilerinin kesin hükümle mahkum olduğu yeni bir hukuksal durum ortaya çıkacaktır. Bu hukuksal durumdan sadece Türkiye değil dünya kamuoyu olumlu yönde etkilenecektir.

Berfo Ananın ığlığının Unutulmaması

12 Eylöl darbecilerinin kesin hükümle mahkum edilmesinin bir zorunluluk olduğunu düşünmekteyim. Darbecilerin işledikleri insanlığa karşı suçlar sonucunda başta gözaltında kayıplar olmak üzere idam edilenler, yaşam hakkı ihlaline uğrayanların aileleri ve işkence mağdurlarının yıllardır sürdürdükleri mücadelelerine saygı gösterilmiş olacak, yüreklerine bir nebze olsun su serpilecektir. Bu dönemin bizler bakımından sembolü Cumartesi Annesi olan Berfo Anadır. Berfo Ananın 104 yaşında duruşma salonunda Kenan Evren'e yakarışı (Kenan Evren elim yakandadır) asla unutulmayacaktır.